

Valsts prezidenta atlaišana (Satversmes 51.p.)

ASOC.PROF. ANNIJA KĀRKLIŅA

VP atlaišana

Satversmes 51.p.: Uz ne mazāk kā puses visu Saeimas locekļu priekšlikumu, Saeima slēgtā sēdē ar ne mazāk kā divu trešdaļu visu Saeimas locekļu balsu vairākumu, var nolemt atlaist Valsts Prezidentu. Pēc šāda lēmuma Saeima nekavējoši ievēlē jaunu Valsts Prezidentu.

Unikalitāte uz citu valstu fona:

- 1) nav noteikti priekšnoteikumi (pamatojums), lai atlaistu Valsts prezidentu
- 2) nav detalizēts regulējums par atlaišanas procedūras norisi

Šie aspekti atšķir Latvijas regulējumu no pasaulē plaši izplatītās impīčmenta procedūras.

Doktrīnas atziņas par VP atlaišanu demokrātiskās valstīs

Valsts prezidenta atlaišanas mehānismam jābūt tādām, kas nodrošina Valsts prezidenta atlaišanu gadījumā, ja viņš ir pārkāpis normatīvo aktu regulējumu vai rīkojies pretēji sabiedrības interesēm, bet tai pašā laikā nepieļauj nepamatotu prezidenta atlaišanu bez normatīvajos aktos noteiktā juridiskā pamatojuma

Satversmes 51.panta ģenēze

Satversmes Sapulces locekļu diskusijas:

- Vai tiesības atlaist Valsts prezidentu piešķiramas Saeimai vai tautai?
- Priekšlikums samazināt Valsts prezidenta atlaišanai nepieciešamo atbalstu no 2/3 uz 3/5 (no visu Saeimas locekļu balsu vairākuma)
- Vai Valsts prezidenta atlaišanas gadījumā jaunu Valsts prezidentu būtu jāievēlē uz agrākā prezidenta atlikušo pilnvaru laiku (kā Satversmes 48.+50.p. noteiktajā VP atlaišanas gadījumā)?

Satversmes 51.p. piemērošanas gadījumi

Ņemot vērā, ka Satversmes 51.pants nenosaka kritērijus Valsts prezidenta atlaišanai, šī norma praksē varētu tikt piemērota dažādās situācijās – gan gadījumos, kad Valsts prezidents ir izdarījis pārkāpumu, gan arī tad, ja būtu iestājušies objektīvi iemesli Valsts prezidenta pilnvaru pirmstermiņa izbeigšanai.

Regulējuma trūkums: neizslēdz iespējamās situācijas, ka tādā gadījumā, ja starp Valsts prezidentu un Saeimu būs izveidojies konflikts, 51.pants netiks pielietots, lai atlaistu no amata Valsts prezidentu, kurš, Satversmē paredzētajā kārtībā ir iebildis Saeimai vai neatbalsta parlamenta rīcību.

Saistība starp Satversmes 51.+53.pantā nostiprināto politiskās neatbildības principu

Atlaišanas regulējums citu valstu konstitūcijās

Visbiežāk konstitūcijās noteiktie iemesli VP atlaišanai ir:

- konstitūcijas pārkāpums
- likuma pārkāpums
- Valsts prezidenta svinīgā solījuma (zvēresta) laušana
- valsts nodevība

Būtiski noteikt juridiska rakstura priekšnoteikumus

Pamatpazīme – vienmēr lēmumu par impīčmenta uzsākšanu pieņem parlaments. Turpmākā impīčmentu gaita atšķiras, un pasaulē iespējams konstatēt 3 impīčmenta modeļus

Impīčmenta procedūras modeļi

1) parlamenta impīčmenta modelis (ASV, Lietuva, Īrija)

2) parlamenta - tiesas impīčmenta modelis

- *Konstitucionālā tiesa (Vācija, Austrija, Itālija, Ungārija, Bulgārija, Slovākija, Horvātija, Slovēnija)*
- *Augstākā tiesa (Portugāle, Rumānija)*
- *speciāli izveidotas tiesas (Augstā impīčmenta tiesa Somijā, Valsts tribunāls Polijā, Augstā Justīcijas tiesa Francijā, speciāla ad hoc tiesa Grieķijā)*

3) parlamenta – plebiscīta impīčmenta modelis (Rumānija)

Latvijas VP atlaišanas procedūras norise

Tiesības iesniegt priekšlikumu par Valsts prezidenta atlaišanu ir ne mazāk kā pusei visu Saeimas locekļu (vismaz 50 Saeimas deputāti)

Priekšlikums būtu noformējams rakstveidā

Lēmums izskatāms slēgtā sēdē (tas automātiski nenozīmē, ka balsojumam ir jābūt aizklātam)

Lai Valsts prezidentu atlaistu no amata, tam neieciešams vismaz 2/3 visu Saeimas locekļu balsu vairākums (par atlaišanu jānobalso vismaz 67 deputātiem)

Atlaišanas sekas

Latvijas normatīvie akti no amata atlaistajiem Valsts prezidentiem neparedz sankcijas (ierobežojumus kandidēt atkārtoti un t.s. bijušo prezidentu privilēģiju anulēšanu)

Satversmes 51.pantā ietvertā noteikuma «Saeima *nekavējoši* ievēlē jaunu Valsts Prezidentu» izpratne

Jautājums par jaunā Valsts prezidenta pilnvaru termiņu